

Georg Büchner: *Woyzeck*
Redateljica: Anica Tomić
Hrvatsko narodno kazalište
Ivana pl. Zajca u Rijeci
Premijera: 12. siječnja 2018.

Dean Krivačić

Foto: Karlo Čargonja

Mario Kovač

OČAJ SIROMAŠNOG DUHA

Ispisan u kratkim, ekspresivnim rezovima, *Woyzeck* ostavlja dojam vrtloga koji bespovratno usisava glavnog antijunaka te nepogrešivo otkriva naličje sustava čiji zakoni su stvoreni da čovjeka ukrote i ponize, a ne da ga zaštite

Geneza nastanka drame Georga Büchnera *Woyzeck* poznata je kulturnoj javnosti, ali nije naodmet ponoviti je kao podsjetnik. Drama, ako je uopće tako možemo nazvati, je fragmentarno nastala pred kraj Büchnerovog života oko 1836. godine te je ostala nedovršena zbog njegove smrti. Prvi put je objavljena posthumno tek 1879., a praizvedena 1913. u Münchenu u režiji legendarnog Maxa Reinhardta te je ubrzo postala jedan od najizvođenijih i najutjecajnijih dramskih komada njemačkog govornog područja. Büchner *Woyzecka* piše inspiriran istinitim slučajem Johanna Christiana Woyzecka koji je onovremenoj javnosti postao poznat zbog ubojstva svoje ljubavnice te zbog

Ljubav ih je rastrgala nadvladana okrutnom sredinom osiromašenom i na materijalnom i na duhovnom planu, čime komad dobiva snažnu socijalnu poruku o tome kako zvijer čuči u svakome od nas te je samo pitanje okolnosti kada bi se ona mogla probuditi

Hana Selimović, Biljana Torić, Dražen Mikulić, Dean Krivačić, Anastazija Balaz, Jasmin Mekić, Olivera Baljak

Dean Krivačić, Hana Selimović

pravosudnog zapleta oko suđenja i izvršenja presude. Drama u svojoj fragmentarnoj formi predstavlja izrazito snažno djelo o dehumanizaciji čovjeka koji se bori sačuvati svoje pravo na ljudskost. Büchner Woyzecku pristupa istovremeno analitički i poetski, naturalistički i ekspresionistički, pokušavajući ući u srž konteksta unutar kojeg se ubojstvo događa, pokušavajući detektirati sve silnice društva koje su stvorile uvjete za izvršenje tog radikalnog čina, te u konačnici postavlja jedno od ključnih pitanja komada: može li siromašan čovjek biti moralan? Ispisan u kratkim, ekspresivnim rezovima, *Woyzeck*, u prijevodu Trude Stamač, ostavlja dojam vrtloga koji bespovratno usisava glavnog antijunaka te nepogrešivo otkriva naličje sustava čiji zakoni su stvoreni da čovjeka ukrote i ponize, a ne da ga zaštite. Upravo fragmentiranost originalnog djela otvara vještoj i već uhodanoj dramaturško-redateljskoj kombinaciji Jelene Kovačić i Anice Tomić niz scen-skih rješenja koja u asocijativnom nizu nagomilavaju te istovremeno seciraju jedan zanimljiv prizor za drugim

kako bi sve kulminiralo u slici potpunog ljudskog očajja. Ulogu Woyzecka u riječkoj predstavi igra Dean Krivačić koji već svojim fizičkim izgledom neminovno povlači paralelu s najpoznatijom filmskom ekranizacijom dotičnog komada, onom iz 1979. godine u režiji Wenera Herzoga s nezaboravnim Klausom Kinskim u naslovnoj ulozi. Krivačić, baš kao i Kinski, ostavlja dojam "bivšeg" čovjeka, ponižene jedinke bez vlastitog stava i karaktera, bezlične ljuštore kojom se nabacuju svi oko njega, kako oni nadređeni vojnom hijerarhijom tako i pripadnici naizgled istog društvenog sloja beskrupulozno spremni da svoj identitet ostvaruju ponižavanjem onog Drugog, manje vrijednog. Krivačić Woyzecka igra suptilnim minimalizmom, ali u stalnom napetom grču, poput životinje koja neprestano strepi od udarca svog vlasnika ili krotitelja. U rijetkim trenucima opuštenosti i intimnosti s partnericom Marie koju igra gošća iz Beograda, Hana Selimović, Krivačić pokazuje i širi glumački dijapazon emocija, no već pri pojavi bilo kojeg trećeg lika opet se, poput puža, skriva u svoju lju-

štu. Ne mogu u ovom osvrtu pobjeći od animalističke simbolike jer dojam koji predstava ostavlja je kao da promatramo neke egzotične životinje u terariju, a ne ljudska bića. U to se uklopila i Hana Selimović, čija Marie je poput neke prestrašene vjeverice, plišane igračkice kojom se također poigravaju ostali likovi, poglavito demonski Tambourmajor u izvedbi Dražena Mikulića. U njegovim rukama ona se pretvara u bespomoćnu seks-lutkicu koju treba iscijediti do kraja pa odbaciti, u što se sjajno uklopila i parafrazirana scena iz nagradama ovjenčanog filma Rubena Östlunda *Kvadrat* u kojoj Vašarski maestro, u ekspresivnoj izvedbi Nikole Nedića, demonstrira nadmoć barskoga fizičkog nasilja nad ugladenošću bečkog, i općenito europskog, bontona. No dok se Marie Hane Selimović još povremeno pokušava boriti protiv nenaklonjene sredine i Woyzeckove apatije, on sam tone u vrtlog koji ih okružuje i u koji ga gura cijela galerija čisto portretiranih likova. Doktorica, u kirurški hladnoj i preciznoj izvedbi Olivera Baljak, oličenje je svih onih uredskih tipova koji često svojom besmisleno nagomilanom administracijom otežavaju naše živote te doživljavaju ljude isključivo kao dokumente i brojeve, a ne kao ljudska bića. Kapetan (Jasmin Mekić), Margareta (Anastazija Balaž) i crnomorna Baba (Biljana Torić) na različite načine postaju dio problema, mučiteljske horde koja se postepeno pretvara u inkviziciju iako su povremeno i sami žrtve ranije navedenih nasilnika, poglavito Margareta, čime se pojačano naglašava mizogina slika svijeta. Natruhe ljudskosti pokazuje tek lik Karla u izvedbi Leona Lučeva koji ponajviše komunicira pomoću mrtve ptičice kao medija koji spaja njegov ludizam s okrutnim svijetom realnosti. No i ta ljudskost nepovratno nestaje u spirali nasilja koja raste iz prizora u prizor. Svatko od njih u svoje tijelo ima upisan i određeni kod kretanja po pozornici (suradnica za pokret: Mila Čuljak), čime autorski tim postiže da prepoznamo kako se "rulja" ipak sastoji od zasebnih individua koje pristaju na takav nehumani tretman te ih ne oslobađa individualne odgovornosti za počinjene zločine.

Ogoljenost od emocija kao da se likovno odražava i u minimalističkoj scenografiji, koju uz Dalibora Laginju supotpisuje redateljica predstave, te osobito u dizajnu svjetla gdje provjereni majstor Deni Šesnić stvara efektne i začudne slike. Poglavito je dojmiv prizor kod telegraf-

skog stupa kreiran da u beskonačnost otvori pozornicu u rijetko dojmivom, emotivnom trenutku. Pomična vrata, telegrafske žice i oštećeni zidovi kao da svojom fragmentiranošću podsjećaju da je i izvorni predložak drame zapravo sastavljen od nedovršenih komadića, naizgled nasumično razbacanih, te stoga podložnih da se njima manipulira po želji. Kostimi Sandre Dekanić nisu povijesno doslovni već pokušavaju likovima pomoći u kreiranju scenskog identiteta, dok glazba Nenada Kovačića slijedi dramsku i režijsku fragmentarnost u dalekim odjecima elektronsko-akustičnih eksperimenata avangarde 20. stoljeća. Svi ovi elementi dosljedno vode priču ka tragičnom kraju u kojem Woyzeck poseže za nasiljem i ubija Marie, jedinu koja ga istinski voli i čija ljubav ih je možda mogla spasiti. Umjesto toga, ljubav ih je rastrgala nadvladana okrutnom sredinom osiromašenom i na materijalnom i na duhovnom planu, čime komad dobiva snažnu socijalnu poruku o tome kako zvijer čuči u svakome od nas te je samo pitanje okolnosti kada bi se ona mogla probuditi.

Hana Selimović, Dean Krivačić